

กลยุทธ์การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ฝ้ายและผลิตภัณฑ์จากฝ้ายทอมือเป็นศูนย์การเรียนรู้ของกลุ่ม วิสาหกิจชุมชนออมทรัพย์เกษตรยั่งยืนบ้านศรีเจริญ อำเภอกุหลอง จังหวัดเลย

A STRATEGIC ROADMAP FOR BAN SRICHAROEN'S COTTON LEARNING AND HANDWOVEN CRAFTS CENTER, PHU LUANG DISTRICT, LOEI PROVINCE

ไทยโรจน์ พวงมณี^{1*} มารีซา ภิรมย์แทน เดอ เบลส์² และ อรทัย จิตไธสง³

Thairoj Phuangmanee^{1*} Marisa Phiromtan De Bels² and Orathai Jitthaisong³

(Received: April 14, 2024; Revised: June 20, 2024; Accepted: June 28, 2024)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทกลุ่มวิสาหกิจชุมชนออมทรัพย์เกษตรยั่งยืนบ้านศรีเจริญ อำเภอกุหลอง จังหวัดเลย และเพื่อกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ฝ้ายและผลิตภัณฑ์จากฝ้ายทอมือเป็นศูนย์การเรียนรู้จาก กลุ่มวิสาหกิจชุมชนออมทรัพย์เกษตรยั่งยืนบ้านศรีเจริญ อำเภอกุหลอง จังหวัดเลย ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมผสาน เก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจำนวน 25 คน ประกอบด้วย สมาชิกกลุ่ม วิสาหกิจชุมชน ราษฎรท้องถิ่น นักวิชาการ และตัวแทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยใช้แบบสัมภาษณ์ การสนทนา กลุ่ม และการประชุม เป็นเครื่องมือเพื่อรวบรวมข้อมูล จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนออมทรัพย์เกษตรยั่งยืนบ้านศรีเจริญใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทอผ้าฝ้ายในขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนมา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 จุดแข็งคือ การผลิตฝ้ายครบวงจรตั้งแต่การปลูก การทอและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ผ่านแนวคิดเกษตร อินทรีย์พื้นบ้าน ส่วนจุดอ่อนคือ ขาดการนำความรู้ความเชี่ยวชาญมาพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ส่วนกลยุทธ์การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ฝ้ายและผลิตภัณฑ์จากฝ้ายทอมือของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนออมทรัพย์เกษตรยั่งยืนบ้านศรีเจริญ ได้แก่ กลยุทธ์การขับเคลื่อนและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ฝ้ายครบวงจร ประกอบด้วย 5 กิจกรรมคือ (1) การจัดพื้นที่เรียนรู้ฝ้ายและ ผลิตภัณฑ์ (2) การพัฒนาผ้าฝ้ายทอมือ (3) การปลูกฝ้ายพื้นเมือง (4) การย้อมสีธรรมชาติ และ (5) การแปรรูปผลิตภัณฑ์ จากผ้าฝ้าย

คำสำคัญ: กลยุทธ์การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ฝ้ายครบวงจร ผลิตภัณฑ์จากผ้าฝ้าย

¹ รองศาสตราจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

² อาจารย์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

* Corresponding author, e-mail: thai-roj@hotmail.com

Abstract

This research aims to explore the context of the Ban Sri Charoen Sustainable Agricultural Savings Community Enterprise in Phu Luang District, Loei Province and to develop strategies for transforming the cotton and handwoven cotton product learning resources into the learning center of Ban Sri Charoen Sustainable Agriculture Savings Community Enterprise, Phu Luang District, Loei Province. The research adopted a mixed-method approach, collecting both quantitative and qualitative data from 25 key informants. Those included members of the community enterprise group, local scholars, academics, and local government representatives. Data were collected through semi-structured interviews, focus group discussions, and participatory meetings, allowing for an in-depth exploration of the participants' experiences, knowledge, and perspectives. The collected data were then analyzed using content analysis. The findings revealed that the Ban Sri Charoen Sustainable Agriculture Savings Community Enterprise Group has been utilizing the local wisdom in cotton weaving to drive the community's economy since 1992. Their strengths lied in the complete cycle of cotton production, from cultivating and weaving to product processing, based on local organic agriculture principles. However, the group needed further knowledge and expertise development to establish the community learning center. The strategy for the learning resource development was to create the integrated learning center providing these five main activities: (1) establishing cotton learning spaces and its products, (2) developing handwoven cotton fabrics, (3) cultivating local cotton, (4) natural dyeing, and (5) processing cotton fabric products.

Keywords: strategy for developing learning resources, cotton learning center, hand-woven cotton products

1. บทนำ

จังหวัดเลยได้จัดทำแผนพัฒนาจังหวัดฉบับทบทวนประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 โดยมีนโยบายและประเด็นการขับเคลื่อนและพัฒนาเกี่ยวกับฝ้ายรวมอยู่ด้วย หน่วยงานต่าง ๆ ในจังหวัดเลย จึงได้ตอบรับนโยบายการขับเคลื่อนจังหวัดให้จังหวัดเลยเป็นเมืองแห่งฝ้าย อยู่ภายใต้โครงการแผนงานฟื้นฟูเศรษฐกิจท้องถิ่นและชุมชน เช่น โครงการพัฒนาหัตถอุตสาหกรรมฝ้ายจังหวัดเลย (Cotton Valley Creation) (สำนักงานจังหวัดเลย, 2566) โดยมีหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบ เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชน สำนักงานวัฒนธรรมได้ลงพื้นที่ศึกษาและหาแนวทางการขับเคลื่อนและพัฒนาในมิติทุกมิติตั้งแต่ต้นน้ำตั้งแต่ประเด็นการปลูก ระยะกลางน้ำด้านการแปรรูป และปลายน้ำด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ผ้าทอไปสู่ระดับชาติและนานาชาติ นอกจากนี้ยังมีสถาบันการศึกษาและเครือข่ายกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าได้มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนหรือฟื้นฟูและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องฝ้ายของจังหวัดเลยในมิติการปลูก การเก็บฝ้าย การทำเส้นใยฝ้ายสำหรับการทอและการจำหน่าย การย้อมสี การออกแบบการทอและการตกแต่งผ้าก่อนการนำออกจำหน่ายในระดับจังหวัดและระดับประเทศ ผลจากการดำเนินการส่งผลทำให้เกิดการยกระดับศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าและศักยภาพผ้าทอพื้นบ้านให้มีคุณภาพและมาตรฐานการทอมากขึ้น การดำเนินการขับเคลื่อนของภาครัฐอย่างมีระบบ

และต่อเนื่องจะช่วยให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกิดความรู้ความเข้าใจและเกิดทักษะการทอผ้าและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายทอมือได้อย่างมีคุณภาพตรงกับความต้องการของตลาดและกลุ่มผู้ซื้อเป้าหมาย เช่นเดียวกับการมีศักยภาพเชิงพื้นที่ที่ตั้งของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีทั้งบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ วัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือที่มีคุณภาพ ซึ่งสามารถนำองค์ความรู้มาพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนในพื้นที่และคนนอกพื้นที่ที่ต้องการเรียนรู้ (สุรดา แก้วศรีหา และ เอกราช โษจิตพิมานเวช, 2565; วสันต์ จันทโรภาส และ นิตยา วงศ์ยศ, 2562)

ทั้งนี้การสร้างแหล่งเรียนรู้ชุมชนนั้นจะช่วยให้คนในชุมชนได้ภาคภูมิใจและเข้ามามีส่วนร่วมสร้างและสนับสนุนองค์ความรู้ที่เป็นข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชนเกี่ยวกับการใช้ฝ้ายมาไว้ในจุดเดียวกัน อันเป็นการสร้างการตระหนักรู้สู่อนุรักษ์วัฒนธรรมฝ้ายซึ่งเป็นสิ่งที่มีคุณค่าให้คงอยู่ต่อไป ศราวุธ ปิจนันท และ สุภาณี เสิงศรี (2565) กล่าวว่า การพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับผ้าทอพื้นบ้านนั้นผู้เกี่ยวข้องเช่น ประธานกลุ่ม หรือภาครัฐที่มีบทบาทหนุนเสริมจะต้องนำกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมมาจัดกิจกรรมให้ร่วมคิดวิเคราะห์ การค้นหารูปแบบและเป้าหมายว่าต้องการพัฒนาให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ หรือพื้นที่สร้างแรงบันดาลใจ ทั้งนี้การมีเป้าหมายจะมีผลต่อการกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีชีวิตต่อไป ซึ่งปัจจุบันกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าในจังหวัดเลยยังไม่มีการจัดการตามแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้ที่เป็นระบบและเหมาะสมกับนักเรียนหรือผู้สนใจที่เข้ามาเรียนรู้

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนออมทรัพย์เกษตรยั่งยืนบ้านศรีเจริญ ตั้งอยู่ในอำเภอกุหลาบ จังหวัดเลย ได้รวบรวมสมาชิกในชุมชนที่มีทักษะการทอผ้าพื้นบ้านให้เข้าร่วมตั้งกลุ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 มีสำนักงานพัฒนาชุมชนให้การส่งเสริมจนสมาชิกกลุ่มสามารถรายได้และมีทักษะที่สูงขึ้น ทั้งการปลูกฝ้าย การเลือกพันธุ์ การแปรรูปเส้นใย การย้อมสีธรรมชาติ การทอและรูปแบบผ้าทอที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้า ปัจจุบันก็ยังได้พัฒนาศักยภาพพื้นที่ บุคลากร และองค์ความรู้ใหม่อย่างต่อเนื่องเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของจังหวัดเลยที่ต้องการขับเคลื่อนให้จังหวัดเป็นเมืองแห่งฝ้าย อันนำไปสู่การเป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวทั้งในปัจจุบันและอนาคตต่อไป สอดคล้องกับ ณัฐพงษ์ ศรีใจวงศ์, กรวิก พรนิมิต, และ รุ่งทรัพย์ ราชวรนิยม (2565) ที่กล่าวว่า องค์ความรู้เกี่ยวกับฝ้ายและผลิตภัณฑ์จากฝ้ายที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้พัฒนาจนเชี่ยวชาญควรนำมาสร้างกลยุทธ์ขับเคลื่อนให้กลุ่มเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้และเป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อการสร้างรายได้และเผยแพร่ความรู้ อย่างไรก็ตามการสร้างกลยุทธ์พัฒนาศักยภาพกลุ่มให้เป็นแหล่งเรียนรู้ฝ้ายและผลิตภัณฑ์จากฝ้ายของจังหวัดเลยนั้น พบว่า ยังไม่มีภาครัฐหรือนักวิชาการลงพื้นที่ไปการศึกษา หรือกำหนดรูปแบบที่เป็นระบบและชัดเจน ดังนั้นการลงพื้นที่เข้าไปขับเคลื่อนและพัฒนาจะช่วยให้กลุ่มมีความแตกต่างจากกลุ่มทอผ้าอื่น ๆ ในจังหวัดเลยได้ ทั้งนี้การพัฒนาต้องใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (พิชญาภรณ์ บัวสระ, ธนกฤต ทริสุทธิ์, และ กฤตติกา แสนโภชน, 2562) ประกอบด้วยการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ซึ่งถือว่าเป็นแนวคิดที่ช่วยให้สมาชิกเกิดความรู้ถึงการเป็นเจ้าของ สร้างความเข้มแข็งและดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน (สุภาพร เพชรรัตน์ กุล และคณะ, 2564)

ดังนั้นการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้จึงเป็นกลวิธีการเพิ่มขีดความสามารถให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เน้นการสร้างสรรค์รูปแบบ กิจกรรมการเรียนรู้ ระบบการจัดการ การกำหนดแผนปฏิบัติการและระบบงานร่วมกัน สำหรับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่ต้นนั้นมีเป้าหมายเพื่อการอนุรักษ์ และการถ่ายทอดองค์ความรู้ใหม่ที่มีคุณค่าให้กับผู้สนใจได้ใช้เป็นข้อมูลการสร้างสรรค์เพื่อสร้างมูลค่าต่อไป ส่วนกระบวนการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ฝ้ายนั้นผู้เกี่ยวข้องต้องเข้าใจถึงการเป็นแหล่งเรียนรู้ ต้องมีองค์ความรู้ที่ถูกต้อง รวมถึงการเข้าใจพฤติกรรมการเรียนรู้และการท่องเที่ยวของคนในสังคมที่ต้องการสัมผัสประสบการณ์เชิงคุณค่าของรากเหง้าและภูมิปัญญาท้องถิ่น อุมภาพร สวัสดิ์ศรี และ สุนนชาติ เจริญครบุรี (2558) กล่าวว่า แหล่งเรียนรู้ชุมชนเกี่ยวกับฝ้ายและผ้าฝ้ายทอมือ ผู้จัดการกลุ่มจะต้องมีการวางแผนการสื่อสารความรู้

อย่างเป็นขั้นตอนและเป็นระบบ เช่น ฐานการปลูกฝ้าย ฐานการทอ และฐานการย้อมสีเพื่อสร้างความเข้าใจที่ชัดเจนถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการคิดและการแก้ปัญหาของมนุษย์กับธรรมชาติ ซึ่งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มอ้อมทรัพย์เกษตรยั่งยืนบ้านศรีเจริญถือว่ามียุทธศาสตร์ความรู้เกี่ยวกับฝ้ายและผลิตภัณฑ์จากฝ้ายทอมือที่ฝังลึกอยู่ในตัวคน โดยยังไม่ได้นำมาเผยแพร่ในลักษณะแหล่งเรียนรู้ชุมชน เนื่องจากขาดผู้เชี่ยวชาญช่วยขับเคลื่อนและดำเนินการที่เน้นการมีส่วนร่วม ดังที่ ณัฐพงษ์ ศรีใจวงศ์, กรวิก พรนิมิต, และ รุ่งทรัพย์ ราษฎร์นิยม (2565) กล่าวว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าทอพื้นบ้านขาดการจัดการความรู้และการสื่อสารความรู้ที่เป็นระบบ ขาดวิธีการขับเคลื่อนและพัฒนาศักยภาพกลุ่ม จึงทำให้กลุ่มไม่ได้รับการเผยแพร่องค์ความรู้ที่มีคุณค่าออกไปยังกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีคุณค่า ซึ่งถ้ากลุ่มได้จัดระบบพื้นที่ บุคลากร และองค์ความรู้ที่ชัดเจนจะพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ฝ้ายและผลิตภัณฑ์จากฝ้ายทอมือที่มีศักยภาพ ซึ่งปัญหาดังกล่าวนั้นก็ได้ประสบกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอ้อมทรัพย์เกษตรยั่งยืนบ้านศรีเจริญด้วยเช่นกัน โดยกลุ่มได้พยายามพัฒนาศักยภาพพื้นที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ชัดเจนเพื่อสร้างมูลค่าให้กับกลุ่ม ดังนั้นถ้ากลุ่มร่วมกันกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชนอย่างเป็นระบบแล้วก็จะทำให้พื้นที่กลุ่มเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีชีวิต มีความแตกต่างและโดดเด่นจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าอื่น ๆ ในจังหวัดเลย จากที่กล่าวมาผู้วิจัยจึงสนใจศึกษากลยุทธ์การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ฝ้ายและผลิตภัณฑ์จากฝ้ายเป็นศูนย์การเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชนอ้อมทรัพย์เกษตรยั่งยืนบ้านศรีเจริญ อำเภอภูหลวง จังหวัดเลย ทั้งนี้เพื่อการสร้างต้นแบบและการขับเคลื่อนพัฒนาวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับฝ้ายให้คงอยู่ต่อไป

2. วัตถุประสงค์

- 2.1 เพื่อศึกษาบริบทกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอ้อมทรัพย์เกษตรยั่งยืนบ้านศรีเจริญ อำเภอภูหลวง จังหวัดเลย
- 2.2 เพื่อศึกษากลยุทธ์การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ฝ้ายและผลิตภัณฑ์จากฝ้ายทอมือเป็นศูนย์การเรียนรู้ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอ้อมทรัพย์เกษตรยั่งยืนบ้านศรีเจริญ อำเภอภูหลวง จังหวัดเลย

3. การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

3.1 ทฤษฎีกลยุทธ์

กลยุทธ์ (Strategic) ถูกกำหนดขึ้นมาเพื่อใช้เป็นแนวทางนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ การกำหนดกลยุทธ์นั้นต้องให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อม รวมทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก เมื่อกำหนดกลยุทธ์ได้แล้วผู้นำองค์กรจะต้องสื่อสารและสร้างการรับรู้ให้กับคนในองค์กรเพื่อให้เข้าใจ กลยุทธ์ร่วมกัน (ดรุณี ทิพย์ปลูก, 2564) กลยุทธ์สามารถกำหนดความสำเร็จหรือความล้มเหลวได้ ดังนั้นการศึกษากลยุทธ์ที่ประสบผลสำเร็จที่ใช้กลยุทธ์ที่ดีมีประสิทธิภาพจะทำให้ผู้นำกลุ่มได้ทราบถึงคุณประโยชน์ของการมีกลยุทธ์ที่ช่วยเป็นแนวทางการดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จอย่างไรก็ดี การเลือกกลยุทธ์และประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมจะช่วยขับเคลื่อนกลุ่มและชุมชนได้เป็นอย่างดี กลยุทธ์โดยทั่วไปมี 3 ระดับ คือ ระดับที่ 1 กลยุทธ์ระดับองค์กร (Corporate Strategy) เป็นกลยุทธ์ที่ครอบคลุมกลยุทธ์โดยรวม และทิศทางการแข่งขันขององค์กรว่า องค์กรจะพัฒนาไปสู่ทิศทางใด จะดำเนินงานอย่างไร และจะจัดสรรทรัพยากรไปแต่ละหน่วยขององค์กรอย่างไร เช่น การดำเนินธุรกิจแบบครบวงจร การขยายตัวไปในธุรกิจที่ไม่เกี่ยวข้องกันเลย ระดับที่ 2 กลยุทธ์ระดับธุรกิจ (Business Strategy) เป็นการกำหนดกลยุทธ์ระดับย่อย มุ่งปรับปรุงการแข่งขันขององค์กรกับคู่แข่ง ระบุวิธีการที่องค์กรจะใช้แข่งขัน โดยมุ่งปรับปรุงการแข่งขันผลิตภัณฑ์ให้สูงขึ้น โดยรวมกลุ่มผลิตภัณฑ์คล้ายกันไว้ด้วยกันภายในหน่วยธุรกิจเชิงกลยุทธ์ (Strategic Business Unit - SBU) ที่มุ่งการเพิ่มกำไร (Improving Profitability) และขยายการเติบโต (Growth) เรียกว่า กลยุทธ์การแข่งขัน (Competitive Strategy) มี 3 กลยุทธ์ คือ การเป็นผู้นำด้านต้นทุนต่ำ

(Cost Leadership) การสร้างความแตกต่าง (Differentiation) และการจำกัดขอบเขต (Focus Strategy) และระดับที่ 3 กลยุทธ์ระดับปฏิบัติการ (Operational Strategy) เป็นกลยุทธ์ที่ครอบคลุมการแข่งขันแก่ผู้เกี่ยวข้องในองค์กร (Function) มุ่งเน้นให้แผนงานพัฒนากลยุทธ์ขึ้นมาโดยอยู่ภายใต้กรอบกลยุทธ์ระดับองค์การ เช่น แผนการผลิต แผนการตลาด แผนบริหารผลิตภัณฑ์ แผนทรัพยากรบุคคล แผนการเงิน แผนการจัดการลูกค้าสัมพันธ์ (สุภาพร เพชรรัตน์กุล และคณะ, 2564)

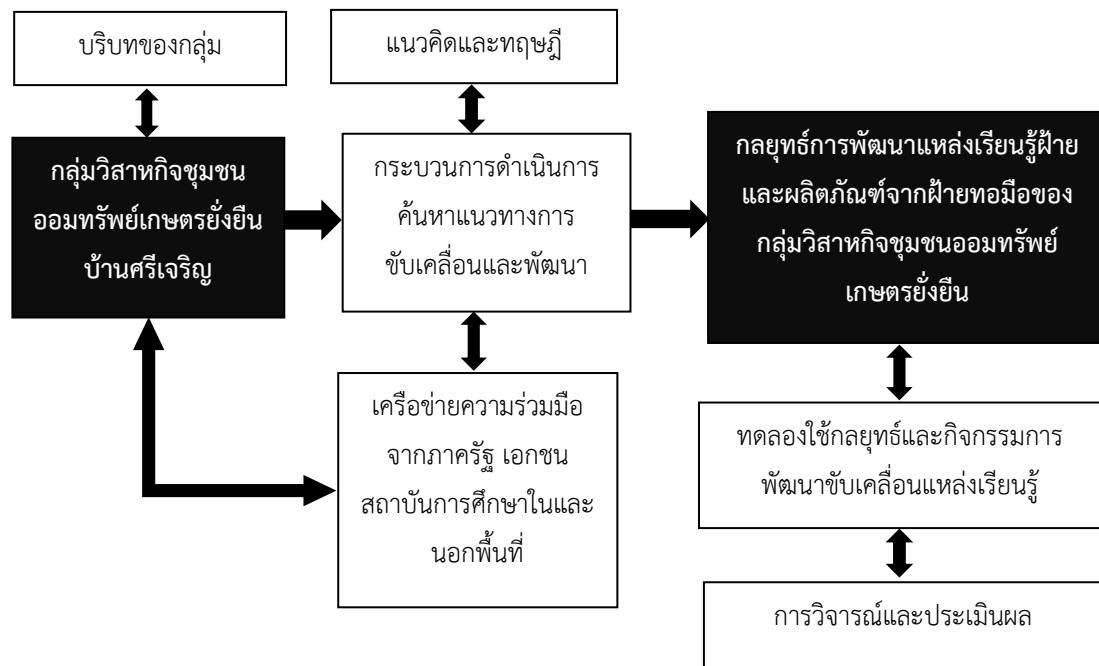
3.2 แนวคิดแหล่งเรียนรู้จากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าทอพื้นบ้าน

วิสาหกิจชุมชน (SMCE หรือ small and micro community enterprise) เป็นรากฐานช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจระดับชุมชนให้เข้มแข็งที่เชื่อมโยงไปสู่ระบบเศรษฐกิจระดับประเทศ (กิตติกวินท์ เอี่ยมวิริยวัฒน์, 2566) แนวคิดวิสาหกิจชุมชนนั้นเป็นการนำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาพัฒนาให้เป็นระบบ มีการพัฒนาบุคลากร ผลิตภัณฑ์ การตลาด และการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สินค้าและบริการที่เข้าถึงผู้บริโภคในชุมชนได้อย่างทั่วถึง ส่วนการดำเนินงานนั้นมีลักษณะเป็นกิจกรรมของชุมชนที่ใช้วิธีการร่วมคิด ร่วมดำเนินงาน และร่วมจัดการระบบการผลิตที่ชัดเจน ประเด็นความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยดังนี้ ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ปัจจัยด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น และปัจจัยการส่งเสริมสนับสนุนภายนอก (ดาวเดือน อินตะยะ และ สุชน ทิพย์ทิพากร, 2566) การจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ชุมชนจะมุ่งเน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการยกระดับให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ทั้งนี้เพื่อช่วยให้นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเป็นรูปธรรม คำว่า “แหล่งเรียนรู้” หมายถึง แหล่งความรู้ที่เป็นบุคคล สถานที่ ข้าวของเครื่องใช้ อาคารสถาปัตยกรรม งานหัตถกรรม หรือวัตถุทางวัฒนธรรมที่เมื่อได้เรียนรู้แล้วจะบูรณาการเป็นองค์ความรู้ใหม่ ๆ หรือการเพิ่มเติมประสบการณ์จากความรู้เดิมไปสู่ความรู้ใหม่ที่มีคุณค่ามากยิ่งขึ้น (สุรดา แก้วศรีหา และ เอกราช โสมิตพิมานเวช, 2565) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้มีแนวทางดังนี้ (1) เน้นการมีส่วนร่วมของเครือข่ายภายในและภายนอก (2) เน้นการส่งเสริมความรู้ด้วยกิจกรรมการฝึกอบรม การศึกษาดูงาน และการปฏิบัติการ และ (3) การประชาสัมพันธ์ให้ใช้สื่อหลากหลาย (วสันต์ จันทร์โสภาส และ นิตยา วงศ์ยศ, 2562) ส่วนขั้นตอนการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ มีดังนี้ (1) การจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ (2) การวางแผนกำหนดทิศทางการดำเนินงาน (3) การพัฒนามุมความรู้และจัดหมวดหมู่เนื้อหาให้เอื้อต่อการเรียนรู้ (4) การจัดกิจกรรม (5) การจัดหาและผลิตสื่อ (6) ฐานข้อมูลข้อมูล (7) การพัฒนาฐานข้อมูลสารสนเทศ และ (8) การติดตามและประเมินผลการให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น (นภัทร ทวยจิต, กุลวดี โรจน์ไพศาลกิจ, และ วรากร เกรียงไกรศักดิ์, 2559)

สำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าถือว่าเป็นแหล่งเรียนรู้ที่โรงเรียน หรือชุมชนใช้ในการศึกษาดูงาน เนื่องจากในพื้นที่มีปราชญ์ท้องถิ่นที่มีทักษะและความชำนาญในมิติการปลูกฝ้าย การขึ้นฝ้าย การทอผ้า การมัดหมี่ การย้อมสีและการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่มีอัตลักษณ์เฉพาะพื้นที่ ดังนั้นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าจึงมักทำการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มให้มีองค์ความรู้ทั้งแบบดั้งเดิมและแบบใหม่ที่มีคุณค่าสำหรับการนำเสนอให้กับผู้ที่สนใจเรียนรู้ต่อไป ดังเช่น ไทยโรจน์ พวงมณี, พชรมณ ใจงามดี, และ ศษสรีห์ เจริญสุข (2565) ได้ศึกษาเรื่องการรื้อฟื้นและการพัฒนาการออกแบบผ้าลวดด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านใหม่ศาลาเพื่อง อำเภอเชียงคน จังหวัดเลย โดยมีเป้าหมายเพื่อให้กลุ่มได้ดำรงรักษาอัตลักษณ์ผ้าทอที่เป็นรากเหง้าและวัตถุทางวัฒนธรรม รวมถึงการเป็นพื้นที่การเรียนรู้และการท่องเที่ยวสำหรับผู้สนใจ ผลการขับเคลื่อนพบว่ามีนักท่องเที่ยวและนักเรียนที่สนใจภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าพื้นบ้านเดินทางเข้าไปเรียนรู้และท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง

จากที่กล่าวมาการพัฒนาพื้นที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีองค์ความรู้ สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ได้ด้วยการร่วมกันกำหนดกลยุทธ์การขับเคลื่อนและพัฒนา โดยกลยุทธ์ที่นำมาใช้ในการดำเนินงานนั้นจะต้องได้มาจากการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกและเครือข่ายภาครัฐและเอกชน ทั้งนี้เพื่อการพัฒนาศักยภาพบุคคล พื้นที่ และ

กิจกรรมจะสร้างการจดจำและการสื่อสารคุณค่าในแต่ละประเด็นของกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเป้าหมายแหล่งเรียนรู้คือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีศักยภาพทั้งทักษะและผลิตภัณฑ์ การสร้างรายได้และการอนุรักษ์รักษาแหล่งทางวัฒนธรรมของชุมชนให้คงอยู่ต่อไป

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed Method Research) เก็บรวบรวมข้อมูลทั้งข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) และข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data)

4.2 กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ปราชญ์ทองถิ่น นักวิชาการ และตัวแทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 25 คน ได้มาโดยวิธีการเจาะจงตามวัตถุประสงค์และกิจกรรมที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้น โดยกำหนดคุณสมบัติดังนี้ (1) เป็นผู้ดำเนินการหรือเกี่ยวข้องกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนออมทรัพย์เกษตรยั่งยืน บ้านศรีเจริญ (2) เป็นผู้ที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพผ้าทอพื้นบ้านและการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และ (3) เป็นผู้ให้การส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนออมทรัพย์เกษตรยั่งยืนบ้านศรีเจริญ

4.3 การสร้างและพัฒนาคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือการวิจัยมีดังนี้ (1) แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 ประเด็นสัมภาษณ์ดังนี้ ความเป็นมาของกลุ่ม จำนวนสมาชิกการปลูกฝ้าย การทอผ้าจากฝ้าย การแปร

รูปผลิตภัณฑ์ การจำหน่าย พื้นที่การปฏิบัติการของกลุ่ม ตอนที่ 3 แนวทางการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ฝ่ายและผลิตภัณฑ์จากฝ่าย (2) ประเด็นการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาพื้นที่เป็นแหล่งเรียนรู้ฝ่ายและผลิตภัณฑ์จากฝ่าย (3) ประเด็นการประชุมระดม ความคิดเห็นวิเคราะห์ SWOT analysis และ TOWS Matric โดยการกำหนดกลยุทธ์และกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพกลุ่ม (4) ประเด็นการประชุมสร้างกลยุทธ์โดยมีประเด็นดังนี้ รูปแบบกลยุทธ์การพัฒนาแหล่งเรียนรู้และกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพกลุ่มเพื่อเตรียมการเป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชน และ (5) แบบประเมินกลยุทธ์การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ในประเด็นดังนี้ (1) ความเหมาะสม และ (2) ความเป็นไปได้ โดยมีวิธีการสร้างเครื่องมือดังนี้ (1) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับกลยุทธ์กลุ่มวิสาหกิจชุมชนและแหล่งเรียนรู้ (2) ออกแบบข้อคำถามแบบสัมภาษณ์ ประเด็นการสนทนากลุ่มแบบประเมินกลยุทธ์และการประชุม (3) ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และ (4) ปรับแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

4.4 การเก็บและรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล 2 ส่วนดังนี้ (1) เก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิ ศึกษาจากเอกสาร ตำรา ผลงานวิจัย บทความวิจัยในสื่อออนไลน์และสำนักวิทยบริการ ประเด็นที่ศึกษาดังนี้ กลยุทธ์กับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ชุมชนและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลูกและทอผ้าฝ้าย (2) เก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ โดยการลงพื้นที่ บ้านศรีเจริญ ดังนี้ (1) การสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 20 คน ดังนี้ ตัวแทนสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น นักวิชาการ และตัวแทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้วิจัยลงพื้นที่จำนวน 3 วัน โดยการนัดหมายกับกลุ่มเป้าหมายถึง วัน เวลาและสถานที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล (2) การสนทนากลุ่ม ประเด็นการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ฝ่ายและผลิตภัณฑ์จากฝ่าย ทอผ้าเป็นศูนย์การเรียนรู้วิสาหกิจชุมชนออมทรัพย์เกษตรยั่งยืนบ้านศรีเจริญ อำเภอภูหลวง จังหวัดเลยมีผู้เข้าร่วมจำนวน 15 คน ดังนี้ ตัวแทนสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และตัวแทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (3) การประชุมระดมความคิดเห็นวิเคราะห์ SWOT analysis และ TOWS Matric (4) การประชุมเชิงปฏิบัติระดมความคิดเห็นเพื่อกำหนดกลยุทธ์และกิจกรรมการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ มีผู้เข้าร่วมจำนวน 20 คน ดังนี้ ตัวแทนสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น ตัวแทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (5) การตรวจสอบกลยุทธ์และค้นหาวิธีการดำเนินการ มีผู้เข้าร่วมจำนวน 7 คน ประกอบด้วยสมาชิกกลุ่มและตัวแทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (6) การประชุมตรวจสอบและการประเมินกลยุทธ์การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ มีผู้เข้าร่วมการประชุมเป็นนักวิชาการ จำนวน 3 คน (7) การดำเนินกิจกรรมตามกลยุทธ์การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ มีผู้เข้าร่วมจำนวน 15 คน ดังนี้ (8) การวิจารณ์และการประเมินผลการทดลองกิจกรรมตามกลยุทธ์ มีผู้เข้าร่วมจำนวน 20 คน ดังนี้ ตัวแทนสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น นักวิชาการ และตัวแทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลมาจัดระเบียบข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและประเด็นของเครื่องมือการวิจัย จากนั้นจึงสร้างตารางกำหนดประเด็นข้อมูล จากนั้นจึงวิเคราะห์เนื้อหา ด้วยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Analytic Induction) ส่วนการตรวจสอบข้อมูลใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangular data) จากกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล จากการทบทวนเอกสารและจากผู้เชี่ยวชาญในพื้นที่ การนำเสนอข้อมูลด้วยการเขียนพรรณนาเชิงวิเคราะห์

5. ผลการวิจัย

5.1 บริบทกลุ่มวิสาหกิจชุมชนออมทรัพย์เกษตรยั่งยืนบ้านศรีเจริญ อำเภอกุหลาบ จังหวัดเลย

1) ความเป็นมาของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนออมทรัพย์เกษตรยั่งยืนบ้านศรีเจริญ ตั้งหมู่ที่ 8 ตำบลเลยวังไสย์ อำเภอกุหลาบ จังหวัดเลย ตั้งกลุ่มขึ้นมาในปี พ.ศ. 2543 สมาชิกกลุ่มประกอบอาชีพทำไร่ปลูกเดียว แต่ประสบปัญหาหาราคาตกต่ำ จึงรวมตัวกันตั้งกลุ่มออมทรัพย์เกษตรยั่งยืนขึ้น และช่วยเหลือกันในกลุ่ม โดยการดำเนินงานได้นำออมทรัพย์มาประกอบอาชีพมาประยุกต์ใช้ มีสมาชิกจำนวน 24 คน ต่อมาปี พ.ศ. 2556 ได้จดทะเบียนเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มออมทรัพย์เกษตรยั่งยืน เพื่อสร้างรายได้ให้กับครัวเรือนด้วยการทำผลิตภัณฑ์ชุมชน เช่น น้ำหมักเฒ่า น้ำหมักหลอด การทอผ้าฝ้าย และการแปรรูปผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย โดยกลุ่มมีเครื่องหมายการค้า ชื่อ “ขุนเลย” ได้รับการรับรองมาตรฐาน ออย. และตรารับรองจากสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ กลุ่มได้ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางการดำเนินงาน จึงมีภาครัฐในพื้นที่และนอกพื้นที่เข้ามาส่งเสริมกลุ่มทุกมิติอย่างต่อเนื่อง ปี พ.ศ. 2560 สำนักงานพิพิธภัณฑ์เกษตรเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เข้ามาส่งเสริมการเรียนรู้ จึงทำให้กลุ่มสามารถยกระดับเป็นศูนย์เครือข่ายเกษตรหลักของจังหวัดเลยและภาคอีสาน ปัจจุบันมีภาครัฐ สถาบันการศึกษา หน่วยงานพัฒนาชุมชน รวมถึงหน่วยงานการท่องเที่ยวของจังหวัดเลย ได้เข้ามาส่งเสริมกิจกรรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น การแปรรูปน้ำหมักเฒ่า การถักเส้นฝ้าย และการประดิษฐ์ตุ๊กตาจากผ้าทอ การพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาคุณภาพการปลูกฝ้าย การแปรรูปเส้นใย การย้อมสี การทอและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่มีอัตลักษณ์มากขึ้น การขับเคลื่อนกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และ การอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืช สำหรับปี พ.ศ. 2565-2566 กลุ่มได้ตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงตอบรับนโยบายของจังหวัดเลยสู่การเป็นเมืองแห่งฝ้าย จึงรวบรวมสมาชิกกลุ่มและคนในชุมชนบ้านศรีเจริญให้เข้ามาเป็นเครือข่ายกลุ่มผู้ปลูกฝ้ายพันธุ์พื้นเมืองร่วมเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพทางทักษะทุกมิติ การจัดแสดงนิทรรศการวัสดุอุปกรณ์ และตัวอย่างการย้อมสีฝ้ายแบบต่าง ๆ ด้วย

2) แนวทางการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ฝ้ายและผลิตภัณฑ์จากฝ้ายทอมือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนออมทรัพย์เกษตรยั่งยืนบ้านศรีเจริญ มีดังนี้ (1) ด้านบุคลากร พบว่า ต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพันธุ์ฝ้าย พื้นที่ปลูกฝ้ายทั้งการปลูก การดูแล การแปรรูปและการตลาด มีทักษะการสาธิตและการสื่อสารความรู้สู่ผู้ฟัง มีทักษะการจัดกิจกรรมเป็นฐานการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เข้ามาเรียนรู้ได้ทดลองปฏิบัติการ มีทักษะการให้ข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นต่าง ๆ แก่ผู้มาเรียนรู้ได้ดี (2) ด้านการจัดการพื้นที่ พบว่า ต้องจัดเป็นฐานการเรียนรู้ โดยแบ่งเป็นส่วนฟังบรรยาย และส่วนปฏิบัติการที่ชัดเจน มีพื้นที่เกษตรกรรมและการปลูกฝ้าย ติดตั้งป้ายสื่อความหมายขนาดใหญ่และขนาดย่อยให้ความรู้ จัดทำสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น หนังสือ แผ่นพับหรือสื่อสังคมสมัยใหม่ และจัดทำเส้นทางทางการเรียนรู้อย่างชัดเจน (3) ด้านผู้นำกลุ่ม พบว่า ต้องมีทักษะการสื่อสาร การมีมนุษยสัมพันธ์ การสร้างเครือข่ายภาครัฐ สถาบันการศึกษา ภาคเอกชนเข้ามาส่งเสริมความรู้และงบประมาณเพื่อการขับเคลื่อนไปในระดับที่สูงขึ้นและเป็นระบบมากขึ้น (4) ด้านชุมชน พบว่า ต้องเป็นเจ้าบ้านที่ดี การเข้าร่วมเรียนรู้และพัฒนาความรู้การสื่อสารกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้า และ (5) ด้านภาครัฐ พบว่า ต้องประชาสัมพันธ์และจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ จัดหาผู้เชี่ยวชาญมาให้คำปรึกษา สนับสนุนงบประมาณ และพัฒนาระบบสาธารณูปโภคชุมชน

3) การวิเคราะห์ SWOT analysis กลุ่มวิสาหกิจชุมชนออมทรัพย์เกษตรยั่งยืนบ้านศรีเจริญ มีผลการวิเคราะห์ดังนี้ (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 แสดงการวิเคราะห์ SWOT analysis

ปัจจัยภายใน	
จุดแข็ง (S: Strengths)	จุดอ่อน (W: Weaknesses)
S1 พื้นที่ตั้งกลุ่มเหมาะสม S2 สมาชิกกลุ่มเข้าใจและมีทักษะการปลูกฝ้าย การแปรรูปเส้นใยจากฝ้าย การย้อมสีธรรมชาติ การทอผ้า และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ S3 ปลูกฝ้ายพันธุ์พื้นเมืองเป็นวัตถุดิบทอผ้า S4 การสร้างตราสินค้าและอัตลักษณ์ผ้าทอ S5 การแปรรูปผลิตภัณฑ์ S6 มีแนวคิดพัฒนาศูนย์การเรียนรู้เกี่ยวกับฝ้าย S7 บุคลากรมีเป้าหมายและทิศทางการดำเนินการ S8 จำหน่ายผลิตภัณฑ์ภายในพื้นที่และนอกพื้นที่ S9 ประธานกลุ่มและสมาชิกกลุ่มมีศักยภาพเป็นผู้นำและผู้ตาม	W1 ขาดการสร้างเครือข่ายผ้าทอ W2 ท่าเลที่ตั้งอยู่ห่างไกลจากตัวเมือง W3 ไม่มีเวลาพัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์ผ้าทอ W4 ผลิตภัณฑ์มีราคาสูง ขายช้าและค้างสต็อก W5 สมาชิกกลุ่มเป็นผู้สูงอายุ
ปัจจัยภายนอก	
โอกาส (O: Opportunities)	อุปสรรค (T: Threats)
O1 มีเครือข่ายจากภาครัฐ เอกชน หน่วยงานอิสระ และสถาบันการศึกษาส่งเสริม สนับสนุนเครื่องมือ อุปกรณ์และองค์ความรู้ O2 มีนโยบายภาครัฐขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากและการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น O3 นโยบายการท่องเที่ยวและกระแสการท่องเที่ยวชุมชนและการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนระดับส่วนกลาง และระดับจังหวัด O4 มีช่องทาง การจัดจำหน่ายและการตลาดผ่านสื่อออนไลน์ O5 ได้รับงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้แบบครบวงจร	T1 สภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ และที่ตั้งของกลุ่มอยู่ในพื้นที่ห่างไกลจากตัวอำเภอเมือง

4) การกำหนดแนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งเรียนรู้ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ TOWS metric มีผลการวิเคราะห์ดังนี้ (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 แสดงการวิเคราะห์ TOWS metric

กลยุทธ์เชิงรุก (SO)	กลยุทธ์เชิงการแก้ไข (WO)
S1+S2+S3+S4+S5+S6+S7+S8+S9+O1+O2+O3+O4+O5 กิจกรรมการพัฒนาพื้นที่นิทรรศการและการแสดงผลภัณฑ์	W1+W2+W3+W4+W5+O1+O2+O3+O4+O5 กิจกรรมการย้อมสีธรรมชาติ
กลยุทธ์เชิงรับ (WT)	กลยุทธ์เชิงการป้องกัน (ST)
W1+W2+W3+W4+W5+T1 กิจกรรมการพัฒนาผ้าฝ้ายทอมือ และกิจกรรมการแปรรูป ผลิตภัณฑ์	S1+S2+S3+S4+S5+S6+S7+S8+S9+T1 กิจกรรมการปลูกฝ้ายพื้นเมืองสำหรับการสร้างอัต ลักษณ์

5) แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาศักยภาพแหล่งเรียนรู้ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ TOWS metric ดังนี้
(ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 แสดงกิจกรรมการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ TOWS metric

กิจกรรม	การดำเนินกิจกรรม	ผู้เกี่ยวข้อง
1. กิจกรรมการพัฒนาพื้นที่ นิทรรศการและการแสดงผลภัณฑ์	การอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนา บุคลากรสำหรับจัดนิทรรศการและ พื้นที่การเรียนรู้ โดยใช้วิทยากรที่มี ความรู้เกี่ยวกับการจัดระบบ สารสนเทศและพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นมา ให้แนวทาง	- มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย - พัฒนาการอำเภอภูหลวง - องค์การบริหารส่วนตำบล - กลุ่มวิสาหกิจชุมชนออมทรัพย์ - เกษตรยั่งยืนบ้านศรีเจริญ - สำนักงานเกษตรอำเภอภูหลวง
2. กิจกรรมพัฒนาศักยภาพผ้าทอ	การอบรมเชิงปฏิบัติการความรู้การ ออกแบบ และความคิดสร้างสรรค์ เพื่อสร้างรูปแบบของผ้าทอใหม่ ๆ	- มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย - พัฒนาการอำเภอภูหลวง - องค์การบริหารส่วนตำบล - กลุ่มวิสาหกิจชุมชนออมทรัพย์ - เกษตรยั่งยืนบ้านศรีเจริญ
3. กิจกรรมแปรรูปผลิตภัณฑ์	การอบรมเชิงปฏิบัติการแปรรูป ผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ	- มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย - พัฒนาการอำเภอภูหลวง - องค์การบริหารส่วนตำบล - กลุ่มวิสาหกิจชุมชนออมทรัพย์ - เกษตรยั่งยืนบ้านศรีเจริญ - สำนักงานเกษตรอำเภอภูหลวง
4. กิจกรรมการย้อมสีธรรมชาติ	การอบรมเชิงปฏิบัติการเรียนรู้พืชให้สี ธรรมชาติและการย้อมสีธรรมชาติบน เส้นใยฝ้าย	- มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย - พัฒนาการอำเภอภูหลวง - องค์การบริหารส่วนตำบล - กลุ่มวิสาหกิจชุมชนออมทรัพย์ - เกษตรยั่งยืนบ้านศรีเจริญ

ตารางที่ 3 (ต่อ)

กิจกรรม	การดำเนินกิจกรรม	ผู้เกี่ยวข้อง
5. กิจกรรมการปลูกฝ้ายพื้นเมือง สำหรับการสร้างอัตลักษณ์	กิจกรรมการสร้างจิตสำนึกในการปลูก ฝ้ายพันธุ์พื้นเมืองสำหรับการอนุรักษ์	- มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย - พัฒนาการอำเภอภูหลวง - องค์การบริหารส่วนตำบล - กลุ่มวิสาหกิจชุมชนออมทรัพย์ เกษตรยั่งยืนบ้านศรีเจริญ - สำนักงานเกษตรอำเภอภูหลวง - เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูหลวง

6) ขั้นตอนการกำหนดกลยุทธ์ประกอบด้วย 7 ขั้นตอนดังนี้ ขั้นที่ 1 การประชุมระดับความคิดเพื่อสะท้อนสภาพ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนา ขั้นที่ 2 การประชุมเชิงปฏิบัติการระดมความคิดเห็นเพื่อกำหนดกลยุทธ์และกิจกรรมการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ขั้นที่ 3 การตรวจสอบกลยุทธ์และค้นหาวิธีการดำเนินการ เพื่อให้กลยุทธ์การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ได้ดำเนินการต่อไป ขั้นที่ 4 ขั้นการตรวจสอบและประเมินกลยุทธ์จากผู้ทรงคุณวุฒิ ขั้นที่ 5 การดำเนินการคัดเลือกกลยุทธ์เพื่อทดลองนำไปสู่การปฏิบัติการ ขั้นที่ 6 การดำเนินการทดลองกลยุทธ์ที่ได้คัดเลือกมาทดลอง และขั้นที่ 7 การวิจารณ์และประเมินผลเชิงคุณภาพตามกลยุทธ์การพัฒนาแหล่งเรียนรู้

5.2 กลยุทธ์การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ฝ้ายและผลิตภัณฑ์จากฝ้ายทอมือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนออมทรัพย์เกษตรยั่งยืนบ้านศรีเจริญ อำเภอภูหลวง จังหวัดเลย

1) กลยุทธ์การขับเคลื่อนและการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ฝ้ายครบวงจร เป็นกลยุทธ์เชิงปฏิบัติการ (Operational Strategy) ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ กิจกรรม วิธีประเมินผล ผลการประเมินกลยุทธ์มีความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 (S.D.= 0.74) และความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.09 (S.D.= 0.64) เมื่อนำไปเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดพบว่า มีค่าเฉลี่ยมากกว่า 3.51 จึงถือว่าเป็นกลยุทธ์การขับเคลื่อนและการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ฝ้ายครบวงจร ที่นำไปปฏิบัติจริงได้ โดยมีประเด็นดังนี้ (1) ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกษตรกรรม (2) วิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับฝ้ายทอ (3) ศักยภาพของกลุ่มด้านการย้อม การทอและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ (4) ความต้องการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (5) การขับเคลื่อนจากภาครัฐและเอกชน และ (6) ความต้องการเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยมีกิจกรรมหลักสำหรับการพัฒนาและการขับเคลื่อนแหล่งเรียนรู้ฝ้ายครบวงจรดังนี้

1.1) กิจกรรมการพัฒนาพื้นที่นิทรรศการและการแสดงผลิตภัณฑ์ ประกอบด้วย 5 กิจกรรมดังนี้ (1) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การวิเคราะห์พื้นที่ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น (2) จัดการอบรมเชิงปฏิบัติการจัดพื้นที่การแสดงผลนิทรรศการและพื้นที่แสดงผลิตภัณฑ์ภายในพื้นที่ที่มีความหลากหลาย (3) การจัดซื้อจัดหา จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์สำหรับการจัดพื้นที่อย่างต่อเนื่อง (4) การจัดพื้นที่ให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์และความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย และ (5) การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลผ่านสื่อสังคมออนไลน์

1.2) กิจกรรมการพัฒนาศักยภาพฝ้ายทอ ประกอบด้วย 4 กิจกรรมดังนี้ (1) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การวิเคราะห์ศักยภาพฝ้ายทอเพื่อยกระดับคุณภาพฝ้ายทอ (2) การค้นหารูปแบบของฝ้ายทอ การย้อมสีจากธรรมชาติ และกระบวนการทอร่วมกับนักวิชาการ (3) การดำเนินการพัฒนาศักยภาพฝ้ายทอมือตามรูปแบบที่ร่วมกันค้นหา (4) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิพากษ์วิจารณ์จากผู้เชี่ยวชาญ ด้านการทอ การค้นหาจุดเด่นและจุดที่ต้องพัฒนาต่อยอดอย่างสม่ำเสมอ

1.3) กิจกรรมการปลูกฝ้ายพื้นเมืองสำหรับการสร้างอัตลักษณ์ ประกอบด้วย 6 กิจกรรมดังนี้ (1) แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการปลูก พื้นที่การปลูก การจัดสรรพื้นที่จากสมาชิกกลุ่ม (2) การระดมความคิดเพื่อการค้นหาพันธุ์ฝ้ายทั้งพันธุ์ฝ้ายพื้นเมืองและพันธุ์ฝ้ายที่มาจากนอกพื้นที่ (3) การวางแผนการปลูกฝ้ายในพื้นที่กลุ่มและในชุมชน (4) การอบรมเชิงปฏิบัติการเรียนรู้การปลูก การดูแลรักษาจากผู้เชี่ยวชาญด้านฝ้าย และการจดบันทึกเพื่อสร้างข้อมูล (5) การเตรียมเครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ เมล็ดพันธุ์สำหรับการปลูกในพื้นที่และการแจกจ่ายเมล็ดพันธุ์กับสมาชิก และ (6) การติดตามและการประเมินผลการปลูกฝ้ายเพื่อให้มีอัตลักษณ์เฉพาะพื้นที่

1.4) กิจกรรมย้อมสีธรรมชาติ ประกอบด้วย 5 กิจกรรมย่อยดังนี้ (1) กิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับพืชในท้องถิ่นที่ให้สีสำหรับการย้อม (2) กิจกรรมการค้นพื้นที่ตั้งของพืชท้องถิ่นที่ให้สีและพร้อมใช้ย้อมเส้นฝ้าย (3) กิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการย้อมสีธรรมชาติ โดยการวิพากษ์วิจารณ์ผลที่เกิดขึ้นจากการย้อมสีร่วมกันเพื่อหาแนวทางการพัฒนาลักษณะและคุณภาพสีย้อมครั้งต่อไป (4) กิจกรรมการทดลองทอผ้าเพื่อตรวจสอบความสม่ำเสมอของสี ความทนทานและความสวยงาม และ (5) กิจกรรมการนำเสนอผลการทดลองที่ได้จากการบันทึกสัดส่วนการย้อมสีสำหรับสื่อสารการเรียนรู้และการท่องเที่ยว

1.5) กิจกรรมแปรรูปผลิตภัณฑ์ ประกอบด้วย 5 กิจกรรมดังนี้ (1) การประชุมระดมความคิดเห็นเพื่อหารูปแบบผลิตภัณฑ์ (2) การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผ้าทอของกลุ่ม (3) การวิจารณ์ผลิตภัณฑ์การแปรรูป (4) การประเมินผลพร้อมให้แนวทางการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ และ (5) การติดตามประเมินผลการพัฒนา

2) การทดลองใช้กลยุทธ์การขับเคลื่อนและการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ฝ้ายครบวงจร พบว่า กลยุทธ์มีความเหมาะสมและสามารถนำไปปฏิบัติเพื่อการขับเคลื่อนและพัฒนาได้จริง มีกลวิธีการจัดกิจกรรม 5 กิจกรรมที่แตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรม เป้าหมายสำคัญคือการพัฒนาศักยภาพบุคลากร การสร้างพื้นที่การเรียนรู้ การสร้างกระบวนการถ่ายทอดความรู้ และการสร้างรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้และการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย โดยมีคณะนักวิจัยให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่อง มีผลการดำเนินกิจกรรมดังนี้

2.1) กิจกรรมการพัฒนาพื้นที่นิทรรศการและการแสดงผลผลิตภัณฑ์ ใช้กลวิธีการอบรมเชิงปฏิบัติการ มีผู้เข้าร่วมพัฒนาและเรียนรู้จำนวน 12 คน พบว่า โดยภาพรวมสมาชิกกลุ่มได้ร่วมมือกันจัดการพื้นที่การแสดงผลนิทรรศการ และพื้นที่แสดงผลผลิตภัณฑ์จากฝ้าย มีอุปกรณ์สาธิตในบริเวณศูนย์การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิต ด้านบุคลากรพบว่า มีความรู้และทักษะการจัดพื้นที่นิทรรศการ สามารถสื่อสารกระบวนการผลิตฝ้ายและการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากฝ้ายได้เป็นอย่างดี มีทัศนคติที่ดีต่อการถ่ายทอดองค์ความรู้ การจัดซื้อ จัดหาและจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์สำหรับจัดนิทรรศการผลที่เกิดขึ้น พบว่า ได้พัฒนาพื้นที่นิทรรศการและการแสดงผลผลิตภัณฑ์ให้น่าสนใจ ได้ร่วมสืบค้นและเรียบเรียงองค์ความรู้และเรื่องราวที่จัดแสดงสำหรับการสื่อสารให้กับนักท่องเที่ยวได้อย่างเป็นระบบและชัดเจน (ภาพที่ 2)

ภาพที่ 2 กิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการเรียนรู้ฝ้าย และจัดแสดงนิทรรศการฝ้าย

2.2) กิจกรรมการพัฒนาศักยภาพผ้าทอ ใช้กลวิธีการอบรมเชิงปฏิบัติการ มีผู้เข้าร่วมพัฒนาและเรียนรู้จำนวน 5 คน ด้านวัตถุดิบและกระบวนการ พบว่า สมาชิกกลุ่มได้วางแผนการดำเนินการใช้ฝ้ายและสีย้อมที่ปลูก และการดูแลรักษาเองในชุมชน ด้านรูปแบบผ้าทอ กลุ่มได้พัฒนากระบวนการทอผ้าด้วยการกำหนดลายริ้วสีหลากหลายรูปแบบ และการมัดหมี่ลายดอกฝ้ายเมืองเลย ด้านบุคลากร มีทักษะการคิดแบบผสมผสาน ได้ค้นหาหลายผ่านการมัดหมี่ลายดอกฝ้ายเมืองเลยและวิธีการใหม่เช่น การออกแบบผ้าเป็นลายริ้วสีให้แตกต่างจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอื่น และได้สื่อสารการทอผ้าที่เป็นระบบ ส่วนด้านผลที่เกิดขึ้น พบว่า เกิดรูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอใหม่มากกว่า 5 รูปแบบ โดยผลิตภัณฑ์ถูกสร้างภาพลักษณ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และบุคลากรมีทักษะการทอผ้า และการสื่อสารข้อมูลการทอผ้าพื้นบ้านได้อย่างชัดเจน

ภาพที่ 3 กิจกรรมการพัฒนาศักยภาพการปลูกฝ้าย การดูแลรักษา และการเก็บปุ๋ยฝ้ายสำหรับนำไปแปรรูปเป็นเส้นใย

2.3) กิจกรรมการปลูกฝ้ายสำหรับการสร้างอัตลักษณ์ ใช้กลวิธีการอบรมเชิงปฏิบัติการมีสมาชิกกลุ่มเข้าร่วมเรียนรู้และพัฒนาจำนวน 12 คน ด้านบุคลากร พบว่า บุคลากรมีทักษะการปลูกฝ้ายสำหรับใช้เป็นวัตถุดิบทอผ้า และเป็นพื้นที่การเรียนรู้ของชุมชน สามารถระบุอัตลักษณ์ของฝ้ายได้ เช่น ฝ้ายตุ่ยเล็ก มีลักษณะดอกเล็ก สีเข้ม มีเส้นใยน้อย เส้นใยคงทน ส่วนฝ้ายตุ่ยใหญ่ มีลักษณะดอกใหญ่ เส้นใยมียาว นุ่มและมีสีอ่อนกว่าฝ้ายตุ่ยเล็ก ด้านผลที่เกิดขึ้นพบว่า กลุ่มเข้าใจถึงการเตรียมเมล็ดฝ้าย การเตรียมแปลงปลูกและการดูแลรักษา และการเก็บปุ๋ยฝ้าย สามารถสื่อสารกระบวนการได้อย่างเป็นขั้นตอนและระบุอัตลักษณ์ฝ้ายพันธุ์พื้นเมืองได้ โดยมีผลที่เกิดขึ้นคือ การจำหน่ายปุ๋ยฝ้ายได้ การตระหนักรู้ถึงการอนุรักษ์และการนำผลการเรียนรู้ไปจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวฝ้ายและเทศกาลอาหารพื้นบ้าน (ภาพที่ 3)

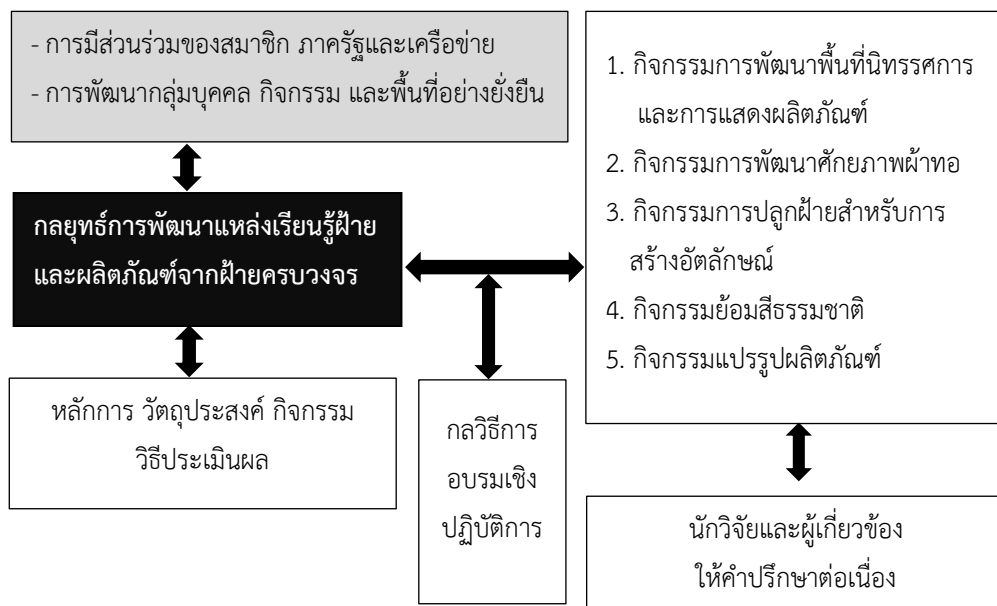
2.4) กิจกรรมย้อมสีธรรมชาติ ใช้กลวิธีการอบรมเชิงปฏิบัติการย้อมสีธรรมชาติ มีผู้เข้าร่วมพัฒนาและเรียนรู้จำนวน 8 คน พบว่า ด้านบุคลากรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบันทึกและมีทักษะการย้อมสีธรรมชาติเชิงวิทยาศาสตร์ การสร้างกระบวนการค้นหาและแนวทางการเลือกใช้พืชท้องถิ่นมาเป็นวัสดุย้อมร่วมกับพืชอื่น ๆ เช่น การใช้ฝาง ใบสัก ใบมะม่วง ใบยูคาลิปตัส ดอกดาวเรือง มีทักษะการจดบันทึก และสามารถรับรู้สุนทรียภาพจากรูปแบบผ้าและสีใหม่ได้ ด้านกระบวนการย้อมสี พบว่า กลุ่มได้ร่วมกันกำหนดขั้นตอนการย้อมสีได้อย่างเป็นระบบและสื่อสารได้อย่างเป็นระบบ

2.5) กิจกรรมแปรรูปผลิตภัณฑ์ ใช้กลวิธีการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผ้าทอพื้นบ้าน มีผู้เข้าร่วมพัฒนาและเรียนรู้จำนวน 12 คน ด้านบุคลากร พบว่า ได้คิดสร้างสรรค์และแปรรูปผลิตภัณฑ์หลากหลายด้วยการต่อยอดความรู้ใหม่ ได้ฝึกอธิบายที่มาการคิดและการสร้างสรรค์ได้ ได้ผลิตงานอย่างละเอียดและประณีต ด้านผลงาน พบว่า ด้วยการแปรรูปเป็นกระเป๋า เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย ตุ๊กตาการถักเส้นใยฝ้ายเป็นผลิตภัณฑ์ของที่

ระลึก และผ้าทอมีความแปลกใหม่มีหลากหลายรูปแบบและช่วยสร้างทางเลือกใหม่ให้กับผู้บริโภคเป้าหมายได้ รวมถึงการนำมาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์และการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี ด้านการสื่อสาร พบว่า กลุ่มได้นำเสนอขั้นตอนการรูปแบบผลิตภัณฑ์ได้เป็นอย่างดี (ภาพที่ 4)

ภาพที่ 4 ผลการพัฒนาการแปรรูปผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าจากผ้าฝ้าย ผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายทอมือจากสี่ธรรมชาตินีท้องถิ่น และการนำเส้นฝ้ายมาจัดทำเป็นกลุ่มสำหรับการจำหน่าย

ภาพที่ 5 กลยุทธ์การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ฝ้ายและผลิตภัณฑ์จากฝ้ายครบวงจร

6. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

6.1 บริบทกลุ่มวิสาหกิจชุมชนออมทรัพย์เกษตรยั่งยืนบ้านศรีเจริญ ตั้งขึ้นมาในปี พ.ศ.2535 มีภาครัฐเข้าไปหนุนเสริมให้จัดตั้งกลุ่มขึ้นมาเพื่อสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน โดยการเข้าไปหนุนเสริมนั้น มีทั้งด้านความรู้ การพัฒนาเครื่องมือและอุปกรณ์เพื่อใช้ขับเคลื่อนศักยภาพของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ มาจากการมีผู้นำมีศักยภาพติดต่อสื่อสารและการประสานงานกับภาครัฐ ส่งผลทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จอย่างรวดเร็ว สอดคล้องกับ กิตติกวินท์ เอี่ยมวิริยาวัฒน์ (2566) ที่กล่าวว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีผู้นำเข้มแข็งและมีศักยภาพ ระบบการบริหารจัดการกลุ่มที่ดีก็จะช่วยให้เข้าถึงการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐได้ กลุ่มมีศักยภาพเป็นผู้เชี่ยวชาญเรื่องฝ้ายทุกกระบวนการตั้งแต่การปลูก การแปรรูปเส้นใย และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ทำให้กลุ่มมีความเหมาะสมกับการเป็นพื้นที่การเรียนรู้สำหรับกลุ่มตัวอย่างอื่นๆ นักเรียนในพื้นที่ นักวิจัย และนักวิชาการเพื่อเข้ามาเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ่านกิจกรรมการเยี่ยมชมกิจการธรรมชาติ การทอผ้าฝ้าย เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ ตระหนักรู้และชื่นชมถึงคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมที่กลุ่มได้ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา เอนก ชิตเกสร และ พรรณนุช ชัยปิ่นชนะ (2565) กล่าวว่า ภูมิปัญญาผ้าทอผ้าที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้ดำเนินการอยู่นั้นควรยกระดับไปสู่การเป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อรักษามรดกทางภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่อย่างยั่งยืน คนรุ่นหลังได้เข้ามาเรียนรู้วัฒนธรรมการทอผ้า อย่างไรก็ตามก็ตักกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านศรีเจริญเป็นกลุ่มที่เข้มแข็งด้านการบริหารจัดการทั้งการบริหารงาน การบริหารคน และการบริหารงบประมาณ และยังมีศักยภาพด้านผลิตภัณฑ์ที่แตกต่างและโดดเด่นจากการใช้ฝ้ายพันธุ์พื้นเมืองปลูกในพื้นที่ต้นน้ำเลย โดยพื้นที่ที่ตั้งมีลักษณะเป็นแอ่งกระทะ มีอากาศบริสุทธิ์ และดินอุดมสมบูรณ์ จึงทำให้การปลูกฝ้าย และการแปรรูปเส้นใยและผลิตภัณฑ์มีลักษณะเป็นธรรมชาติที่ตอบสนองผู้ซื้อได้เป็นอย่างดี ดังนั้นการจัดการความรู้เพื่อถอดบทเรียนศักยภาพบุคคล ความรู้และประสบการณ์จึงทำให้เข้าใจและสามารถนำมาวางแผนการพัฒนากลุ่มและศักยภาพบุคคลให้สอดคล้องกับนโยบายของจังหวัดเลยที่มีเป้าหมายให้จังหวัดเลยเป็นเมืองแห่งฝ้ายที่มีคุณภาพที่ส่งออกไปต่างประเทศได้ สอดคล้องกับอุมาพร สวัสดิ์ศรี และ สมุนชาติ เจริญศรี (2558) ที่กล่าวว่า แหล่งเรียนรู้ผ้าทอควรปฏิบัติกิจกรรมจริง ใช้การบรรยายร่วมกับการสาธิตจากวิทยากร เพื่อให้ได้ประสบการณ์ตรงจนเกิดการชื่นชมเห็นคุณค่า และเกิดสุนทรียภาพจากการรับรู้ โดยสามารถนำความรู้ไปพัฒนาเป็นอาชีพได้ในอนาคต

6.2 กลยุทธ์การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ฝ้ายและผลิตภัณฑ์จากฝ้ายทอมือกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ออมทรัพย์เกษตรยั่งยืนบ้านศรีเจริญ พบว่า มี 1 กลยุทธ์ คือ กลยุทธ์การขับเคลื่อนและการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ฝ้ายครบวงจร ประกอบด้วย 5 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมการปลูกฝ้ายสำหรับการสร้างอัตลักษณ์ กิจกรรมพัฒนาศักยภาพผ้าทอ กิจกรรมพัฒนาพื้นที่นิทรรศการและแสดงผลผลิตที่ช่วยพัฒนาศักยภาพให้กับกลุ่มนำองค์ความรู้ในตัวบุคคลมาเผยแพร่ สืบสาน สืบทอดและอนุรักษ์รวมถึงการแสดงให้เห็นถึงการมีอัตลักษณ์ฝ้ายและผ้าฝ้ายทอมือของกลุ่มผ่านการพัฒนาพื้นที่เป็นแหล่งเรียนรู้ระดับจังหวัด เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมกับการปลูกฝ้าย รูปแบบของฝ้ายมีลักษณะเฉพาะ การใช้ความคิดสร้างสรรค์สร้างเอกลักษณ์ผ้าทอ เช่น การนำมูลช้างที่อยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูหลวงมาเป็นวัตถุดิบย้อมเส้นใยเพื่อสร้างจุดเด่น สอดคล้องกับ สุภาพร เพชรรัตน์กุล และคณะ (2564) ที่กล่าวว่า การกำหนดกลยุทธ์ขับเคลื่อนกลุ่มต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจกันวางแผนจัดกิจกรรมให้เป็นระบบ มีกิจกรรมสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับสมาชิก มีกลวิธีการตัดสินใจเฉพาะทางเพื่อทำให้กลยุทธ์นั้นทำหน้าที่เชื่อมโยงการดำเนินงานบริหารจัดการให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน ส่วน ไทยโรจน์ พวงมณี, อรทัย จิตไธสง, และ ธนาพูน วงศ์ษา (2566) กล่าวว่า การกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมฝ้ายนั้น ต้องร่วมกันกำหนดขึ้นมา โดยมีปัจจัยสำคัญ เช่น ประชาชนท้องถิ่นที่ชำนาญ มีทักษะการเป็นผู้สาธิตและเป็นผู้ผลิตผ้าทอมือสำหรับการจำหน่าย ส่วนการดำเนินการให้กลยุทธ์และกิจกรรมสามารถขับเคลื่อนต่อไปได้อย่างยั่งยืนนั้นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของสมาชิกและเครือข่ายเข้ามาร่วมดำเนินการ สอดคล้องกับ พิชญารักษ์ บัวสระ, ธนภุต ทูริสุทธิ์, และ กฤตติกา แสนโกชน (2562) ที่กล่าวว่า หลักการดำเนินกิจกรรมตามกลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพ

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีดังนี้ (1) มีความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจน (2) ร่วมระดมความคิดเห็นแบบมีส่วนร่วม และ (3) ร่วมสะท้อนและสรุปผลการดำเนินการ

อย่างไรก็ดีกลยุทธ์การขับเคลื่อนและการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ฝ้ายครบวงจร ในส่วนของกลวิธีและกิจกรรมการปลูกฝ้ายสำหรับการสร้างอัตลักษณ์นั้น คณะผู้วิจัยได้ประยุกต์ผสมผสานวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดโครงการ โดยการอบรมเชิงปฏิบัติการปลูก การดูแลรักษา การสร้างองค์ความรู้ การเตรียมเครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ เมล็ดพันธุ์สำหรับการปลูกในพื้นที่และการแจกจ่ายกับสมาชิก สอดคล้องกับ ญัฐพงษ์ ศรีใจวงศ์, กรวิก พรนิมิต, และ รุ่งทรัพย์ ราษฎร์นิยม (2565) ที่พบว่าการกำหนดกลยุทธ์ที่ชัดเจนจะช่วยให้กลุ่มทอผ้าดำเนินกิจกรรมอย่างมีระบบ เช่น การปลูกฝ้ายพื้นเมืองโดยไม่ใช้สารเคมี การย้อมสีจากพืชท้องถิ่นอย่างเข้าใจ และการสื่อสารข้อมูลผลิตภัณฑ์เชิงหัตถกรรมด้วย เช่นเดียวกับทักษะความชำนาญและความรู้จากการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องจะช่วยให้กลุ่มทอผ้าได้พัฒนาไปสู่การเรียนรู้ได้อย่างชัดเจนเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของศูนย์การเรียนรู้ฝ้ายและผลิตภัณฑ์จากฝ้ายครบวงจร ส่วนพิษณุภรณ์ บัวสระ, ธนกฤต ทูริสุทธิ, และ กฤตติกา แสนโกชน (2562); เอนก ชิตเกสร และ พรรณนุช ชัยปิ่นชนะ (2565) กล่าวว่า การดำเนินการตามกลยุทธ์ที่ชัดเจนช่วยสร้างการเรียนรู้ การรับรู้และจดจำให้กับผู้บริโภคได้เป็นอย่างดี จากช่วงทอที่มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์และมีความประณีต สำหรับการกำหนดกลยุทธ์ร่วมกันจะช่วยให้กลุ่มทอผ้าได้พัฒนาศักยภาพบุคคลและผลิตภัณฑ์ จนมีทักษะความรู้ตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง และปลายทางที่มุ่งเน้นการพัฒนาบุคลากรให้มีทักษะความชำนาญและมีฝีมือประณีต มีกำลังผลิตเพียงพอและได้สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นจากรุ่นสู่รุ่น ดังนั้นกลยุทธ์การขับเคลื่อนและการพัฒนาที่ได้กำหนดร่วมกันจึงช่วยยกระดับศักยภาพกลุ่มและบุคลากรรวมถึงพื้นที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ฝ้ายและผลิตภัณฑ์จากฝ้ายทอมือได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความยั่งยืน

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนอ้อมทรัพย์เกษตรยั่งยืนบ้านศรีเจริญ ผู้นำผลการวิจัยไปใช้ในการขับเคลื่อนสู่การเป็นแหล่งเรียนรู้ต้องฝึกฝนทักษะการบริหารจัดการด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมจากสมาชิกกลุ่ม โดยได้ทำการประชุมระดมความคิดเห็นเพื่อค้นหาประเด็นการพัฒนาให้มีศักยภาพ โดยได้บันทึกองค์ความรู้ใหม่ที่มีการค้นพบสำหรับการจัดกิจกรรมการเผยแพร่ด้วย เช่น ด้านการจัดการพื้นที่ ด้านบุคลากรที่เป็นผู้สื่อสารและผู้ผลิตผลิตภัณฑ์จากฝ้าย ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ที่แปลกใหม่ ด้านการประสานงานกับภาครัฐและสถาบันการศึกษาให้เข้ามาเป็นที่ปรึกษาและหนุนเสริมองค์ความรู้ใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่องและควรจัดการพื้นที่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้มีชีวิตที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถร่วมปฏิบัติการเรียนรู้ได้

7.2 ภาครัฐในพื้นที่ เช่น อำเภอภูหลวง และองค์การบริหารส่วนตำบลเลยวังไสย์ต้องนำกลยุทธ์ที่ได้จากการวิจัยไปวางแผนกำหนดกิจกรรมหนุนเสริมศักยภาพให้สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ฝ้ายประจำจังหวัดเลยได้อย่างมีมาตรฐาน เช่น กิจกรรมการปลูกฝ้าย การแปรรูปเส้นใยฝ้าย การย้อมสี การทอในระดับสูง โดยสนับสนุนงบประมาณและวิทยากรที่มีความรู้ที่จะพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้มีความทันสมัย รวมถึงขับเคลื่อนให้กลุ่มได้นำเสนอช่องทางสื่อสารแหล่งเรียนรู้ออนไลน์หรือแหล่งเรียนรู้เสมือนจริง

7.3 ด้านหน่วยงานการท่องเที่ยวและหน่วยงานพัฒนาชุมชน นำผลการศึกษากิจกรรมการพัฒนาศักยภาพไปวางแผนการขับเคลื่อนกลุ่มและบุคลากรให้มีทักษะการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน การเป็นผู้สื่อความหมายการท่องเที่ยว การมีทักษะแปรรูปผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่สอดคล้องกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเป้าหมายที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเพื่อรับประสบการณ์เชิงคุณค่า รวมทั้งมีการจัดกิจกรรมขับเคลื่อนและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ชุมชนรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจัดนิทรรศการ การประกวดแข่งขัน หรือการจัดประชาสัมพันธ์เฉพาะช่วงเทศกาลสำคัญ

8. เอกสารอ้างอิง

- กิตติกวินท์ เอี่ยมวิริยาวัฒน์. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้ปลูกกล้วยาทางการแพทย์และ
เชิงพาณิชย์ จังหวัดบุรีรัมย์ ในระยะเริ่มต้น. *วารสารศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*,
10(1), 147-166. <https://so14.tci-thaijo.org/index.php/jlams/article/view/239>
- ณัฐพงษ์ ศรีใจวงศ์, กรวิก พรนิมิต, และ รุ่งทรัพย์ ราษฎร์นิยม. (2565). การพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาด: กรณีศึกษากลุ่ม
หอผ้าที่ค้าหมู่บ้านน้ำหลง อำเภอสบปราบ จังหวัดลำปาง. *วารสารการบริหารและสังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 5(1),
39-52. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/assr/article/view/257882>
- ดรุณี ทิพย์ปลูก. (2564). การพัฒนากลยุทธ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวเทศบาลเมืองชะอำ. *วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสน
ศาสตร์*, 12(2), 75-96. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/polscimujournal/article/view/228116>
- ดาวเดือน อินตะชะ และ สุชน ทิพย์ทิพากร. (2566). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกลุ่ม
วิสาหกิจชุมชนน้ำอ้อยสบจาง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง. *วารสารศิลปศาสตร์และการจัดการ
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 10(2), 32-44. <https://kuojs.lib.ku.ac.th/index.php/jfam/article/view/5714>
- ไทยโรจน์ พวงมณี, พชรมณ ใจงามดี, และ คชสิทธิ์ เจริญสุข. (2565). การรื้อฟื้นและการพัฒนาการออกแบบผ้าลวดด้วย
กระบวนการมีส่วนร่วมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านใหม่ศาลาเพื่อง อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย. *วารสาร DEC
คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 1(2), 59-96.
- ไทยโรจน์ พวงมณี, อรทัย จิตโธสง, และ ธนาพูน วงศ์ษา. (2566). แนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มหอผ้าฝ้ายพื้นเมืองบ้าน
โพนทอง อำเภอปากชม จังหวัดเลย. *วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต*, 11(3), 178-190.
<https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JCDLQ/article/view/263891>
- นภัทร ทวยจิต, กุลวดี โรจน์ไพศาลกิจ, และ วรากร เกรียงไกรศักดิ์ดา. (2559). รูปแบบการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้าน
อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตำบลวังใหม่ อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี. *วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร
สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี*, 11(2), 1-16. [https://li01.tci-thaijo.org/index.php/PRRJ_Scitech/
article/view/48853](https://li01.tci-thaijo.org/index.php/PRRJ_Scitech/article/view/48853)
- พิชญารณ์ บัวสระ, ธนกฤต ทริสุทธิ์, และ กฤตติกา แสนโภชน. (2562). ยุทธศาสตร์การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมือง
ของกลุ่มหอผ้าจังหวัดหนองบัวลำภู. *วารสารมหาจุฬานาครทรรค์*, 6(10), 5259-5271. [https://so03.tci-thaijo.org/
index.php/JMND/article/view/225058](https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND/article/view/225058)
- วสันต์ จันทโรภาส และ นิตยา วงศ์ยศ. (2562). การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลผาป่อง
อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน. *วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ*, 12(1), 30-38. [https://so04.tci-thaijo.org/
index.php/social_crru/article/view/186265](https://so04.tci-thaijo.org/index.php/social_crru/article/view/186265)
- ศราวุธ ปิจนันท และ สุภาณี เส็งศรี. (2565). แหล่งเรียนรู้ผ้าไทยถิ่นสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนป่าไม้
อุทิศ 4. *วารสารวิจัยและนวัตกรรมสถาบันการอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร*, 5(1), 238-258. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/ivebjournal/article/view/252173>
- สำนักงานจังหวัดเลย. (2566). *ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด*. สืบค้นเมื่อ 14 พฤศจิกายน 2566, จาก
https://ww2.loei.go.th/news_strategy

- สุภาพร เพชรรัตน์กุล, ชัชวาล แสงทองล้วน, กาญจนา พันธุ์เอี่ยม, และ อธิษฐ์ สิริวิศรา. (2564). แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเชิงกลยุทธ์เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน. *วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 8(2), 717-738. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/rdimu/article/view/256525>
- สุรดา แก้วศรีหา และ เอกရာช โฆษิตพิมานเวช. (2565). การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนบนฐานของทุนวัฒนธรรมเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น. *วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี*, 5(2), 237-251. <https://so07.tci-thaijo.org/index.php/JMCR/article/view/1925>
- อุมาพร สวัสดิ์ศรี และ สุนนชาติ เจริญบุรี. (2558). ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง การย้อมสีผ้าฝ้ายด้วยสีธรรมชาติ โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. *วารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 9(2), 210-218. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/EDGKKUJ/article/view/51542>
- เอนก ชิตเกสร และ พรพรรณ ชัยปิ่นชนะ. (2565). การสร้างมูลค่าเพิ่มจากเส้นใยกล้วย และกลยุทธ์การจัดการผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านเอื้อ อำเภอบัว จังหวัดน่าน. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 41(4), 141-153.